

Nr 8

*Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion
angående befrielse från skatteplikt för automobil, som
äges av höggradigt vanför person.*

(1:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 263, av herr *Martinsson m. fl.* har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av 2 § förordningen om automobils katt, att dess regler kommer att sammanfalla med den praxis som tillämpas av arbetsmarknadsmyndigheterna vid beviljande av bidrag till anskaffande av motorfordon.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionen framförda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser m. m.

Länsstyrelse äger enligt 2 § andra stycket förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt medge befrielse från skatteplikt för vissa slag av motorfordon under förutsättning att ifrågavarande fordon ägs av höggradigt vanför person, som innehar körkort för förande av fordonet och som för sin huvudsakliga förvärvsverksamhet eller för sin utbildning är varaktigt beroende av fordonet såsom fortskaffningsmedel. Fordon, för vilka länsstyrelse kan medge skattefrihet enligt denna bestämmelse, är personbilar med en tjänstevikt av högst 1 800 kilogram, lastbilar utrustade med skåp-, stationsvagns- eller personbilskarosseri och med en tjänstevikt av högst 1 800 kilogram samt motorcyklar.

De närmare föreskrifter, som fordras för tillämpningen av de nu återgivna bestämmelserna om länsstyrelsens befogenhet att medge frihet från bils katt, meddelas enligt 2 § tredje stycket bils kattförordningen av myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t har uppdragit åt riksförsäkringsverket att, efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, meddela sådana föreskrifter.

Enligt 6 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall är fordon, vilket enligt bl. a. 2 §
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1965. 7 saml. Nr 8*

första stycket c) bilskatteförordningen funnits vara frikallat från bilskatteplikt eller vilket enligt 2 § andra stycket samma förordning av länsstyrelse befriats från bilskatteplikt, även befriat från omsättningsskatt såvida icke länsstyrelsen i samband med beslutet om skattebefrielse — då särskilda skäl därtill är — förordnat att återbäring av erlagd omsättningsskatt ej skall äga rum.

Ägare av motorfordon, som jämlikt 2 § första stycket c) bilskatteförordningen är frikallat från skatteplikt eller för vilket befrielse från skatteplikt medgivits enligt 2 § andra stycket samma förordning, är enligt förordningen den 25 november 1960 (nr 603) om bidrag till vanföra ägare av motorfordon, vilken trädde i kraft den 1 juli 1961, berättigad till bidrag av allmänna medel. Detta s. k. bensinskattbidrag är för helt år beräknat till belopp, som motsvarar skatten för viss i förordningen angiven mängd bensin eller brännolja — 480 resp. 340 liter — och utgår i efterskott för bidragsår, varmed förstås tiden den 1 juli—30 juni. Berättigad är den, som under det sistförflutna bidragsåret varit i bilregister antecknad såsom ägare till det från skatteplikt frikallade fordonet.

I fråga om förarbetena till de angivna undantagsbestämmelserna i automobilskatteförordningen kan nämnas att 1956 års invalidfordonsutredning i sitt den 17 januari 1958 avgivna betänkande föreslog skattebefrielse i ungefär den utsträckning som förordas i den här behandlade motionen. Beträffande det nu gällande kravet på innehav av körkort som villkor för skattebefrielse anförde utredningen bl. a. följande.

Ett ovillkorligt krav på körkort skulle emellertid komma att utesluta även sådana fall, där tillgången till personbil, förd av annan, måste anses utgöra en klar närings- och förflytningshjälp. — — — Ett undantag från körkortskravet synes för dylika fall berättigat med hänsyn till det av invalidfordonsutredningen avsedda syftet med skattefrihetsbestämmelserna. Faran för missbruk — närmast genom registrering av bil, som brukas av icke vanföra person, på sådan vanföra anhörig, som formellt fyller det uppställda vanförelskravet — gör emellertid, att stor restriktivitet torde böra iakttagas vid utformandet av skattefrihetsbestämmelser för icke körkortsinnehavande vanföra.

Vid de diskussioner, som förts inom invalidfordonsutredningen med de däri deltagande vanföreorganisationerna, har enighet nåtts därom, att av de körkortslösa fallen böra till skattebefrielse ifrågakomma endast sådana, där bilen anskaffats med bidrag av statliga medel för den vanföres utkomst eller utbildning. I sammanhanget har från Pensionsstyrelsen upplysts, att bidrag till körkortslös invalid av styrelsen endast lämnats i sådana enstaka undantagsfall, där det varit avsett att invalidens maka skulle köra honom till och från arbetsplatsen.

Med hänsyn till att bidrag av statliga medel — bl. a. till följd av att begränsade belopp stå till förfogande för ändamålet — endast lämnas i klart kvalificerade behovsfall, synes enligt invalidfordonsutredningens uppfattning skattebefrielse böra medgivas i samtliga de fall, där motorfordonet anskaffats med bidrag av statliga medel såsom fortskattningsmedel i och för den vanföres utkomst eller utbildning, oberoende av huruvida han innehar

körkort eller ej. I övriga befrielsefall synes krav på körkortsinnehav böra uppställas.

I proposition nr 77 till 1959 års riksdag uttalade emellertid departementschefen att han icke var beredd att i då förevarande sammanhang tillstyrka något avsteg från körkortskravet såsom förutsättning för skattebefrielse. I propositionen liksom i utskottsutlåtandet häröver framhölls emellertid, att lagstiftningen var ett provisorium i avvaktan på resultatet av 1953 års trafikutrednings överväganden.

Det må här erinras om att denna fråga icke behandlas i nyssnämnda utrednings betänkande.

Till belysande av de i motionen åsyftade bestämmelserna om näringshjälp återges de delar av arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär (V 4/63) i ämnet som berör anskaffande av bil.

A. Allmänna bestämmelser

Syftet med näringshjälpsverksamheten är att ge möjligheter till arbete och försörjning åt sådana partiellt arbetsföra och svårplacerade personer, vilka icke genom andra lämpliga arbetsvårdande åtgärder kan inpassas i arbetslivet.

I anslutning till kungl. brev den 5 juni 1963 återges i det följande bestämmelserna om näringshjälp och lämnas anvisningar om tillämpningen av desamma.

1. Förutsättning för näringshjälp

Näringshjälp må beviljas partiellt arbetsföra samt ensamställda kvinnor eller i övrigt medelålders och äldre — manlig eller kvinnlig — arbetskraft, som icke kunnat erhålla lämpligt arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Anmärkning

I fråga om utlänning skall som förutsättning för näringshjälp utöver ovan nämnda villkor tillämpas samma bestämmelser som gäller beträffande villkor för utlänning att erhålla utbildningsbidrag (cirkuär D 1).

2. Ändamål

Näringshjälp må lämnas till

a) bestridande av kostnader för anskaffande av arbetsmaskiner och verktyg samt till kostnader, som eljest är förbundna med igångsättande av självständig verksamhet;

b) anskaffande av personbil eller motordriven invalidvagn åt partiellt arbetsför, som är beroende av sådant fortskaffningsmedel för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesutbildning.

Till den, som tidigare erhållit bidrag av näringshjälpsmedel till anskaffande — Bihang till riksdagens protokoll 1965. 7 saml. Nr 8

fande av motorfordon, må bidrag till ersättningsanskaffning av fordon allenast utgå efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall;

c) anskaffande av smärre verktyg och arbetsredskap i samband med arbetsplacering av partiellt arbetsför.

3. Bidragsbelopp m. m.

Näringshjälp må för en och samma person icke utgå med belopp överstigande 10 000 kronor och må, om så befinnes lämpligt, helt eller delvis utlämnas som lån.

Anmärkning

a) Tidigare föreskriven begränsning av maximibeloppet till högst $\frac{3}{4}$ av totalkostnaderna för näringshjälp till enskild person gäller ej. Bidrag till investeringskostnader, som ej överstiger 10 000 kronor, kan sålunda utgå helt av statsmedel. Därest hjälpbehovet överstiger 10 000 kronor ankommer det på arbetsvårdsexpeditionen att medverka till att kompletterande bidrag erhålles från annat håll.

Det är angeläget, att kommunerna engageras i näringshjälpverksamheten både på utredningsstadiet och i fråga om efterkontrollen. Med hänsyn härtill bör samråd alltid ske med hemorts- eller vistelsekommun, dit hänvändelse i första hand bör ske vid behov av kompletterande ekonomisk insats.

b) Under vissa förhållanden kan en och samma person erhålla näringshjälp både till egen rörelse och till motordrivet fordon med för vartdera ändamålet högst 10 000 kronor.

Detta gäller endast i de fall, där fordonet icke har samband med rörelsen som sådan utan är att betrakta som ett tekniskt hjälpmedel, som sökanden på grund av sitt handikapp måste ha tillgång till för att kunna färdas mellan bostaden och affärs- eller verkstadslokalen eller för att eljest kunna sköta sin rörelse.

C. Anskaffande av motordrivet fordon

1. Utredning

Utredning beträffande näringshjälp för anskaffande av motordrivet fordon skall omfatta

a) medicinska faktorer, som styrker behovet med hänsyn till handikappet;

b) behovet av fordon i samband med arbete eller yrkesutbildning;

c) sökandens ekonomiska förhållanden.

Behovet av fordonet skall vara medicinskt styrkt genom läkarutlåtande, varav skall framgå att allmänna kommunikationsmedel icke lämpligen kan anlitas på grund av handikappet. Härvid bör även invaliditetsförebyggande synpunkter beaktas och behovet prövas med skäligt hänsynstagande till eventuella risker för försämring av hälsotillståndet. Det bör vidare upp-

märksammas att näringshjälp för detta ändamål ej avser enbart personer med rörelsehinder av ortopedisk karaktär utan även andra handikappade med svårigheter att förflytta sig under förutsättning att behovet är klart medicinskt styrkt.

Som förutsättning för att näringshjälp skall kunna beviljas gäller även, att sökanden innehar körkort eller genom *förhandsbesked* från länsstyrelsen (i Stockholm överståthållarämbetet) kan styrka, att körkort kan erhållas.

I fall då höggradigt invalidiserad person icke kan erhålla körkortsutbildning på annat sätt än med tillgång till egen specialutrustad bil, måste näringshjälp för anskaffande av bilen beviljas redan innan körkortsutbildningen påbörjas.

Näringshjälp kan vidare — under förutsättning att övriga villkor beträffande behörigheten är uppfyllda — utgå i sådana fall, då höggradigt invalidiserad person icke själv kan erhålla körkort, men familjemedlem eller annan kan åta sig att framföra bilen i samband med den handikappades resor från och till arbete eller yrkesutbildningsplats.

Skälig hänsyn skall tagas till handikappets svårighetsgrad vid bedömningen av frågan om lämplig vagnstyp, storlek och prisklass. Om handikappet så fordrar må bilvalet även avse fordon utrustat med helautomatisk växellåda, således automatisk funktion av såväl koppling som växling, eller annat servoaggregat, t. ex. servostyrning. Samråd bör härvid ske med teknisk expertis, i första hand med 1:e bilinspektören inom länet. — — — Näringshjälp bör ej beviljas för anskaffande av begagnade bilar.

Allmänna arvsfondens bidragsgivning till invalidiserade ungdomar under 21 år för anskaffande av motorfordon för resa till och från arbete eller yrkesutbildningsplats har numera övergått till arbetsmarknadsverket. I överenskommelsen innefattas även sådana invalidiserade ungdomar, som bedriver gymnasiestudier som förberedelse för yrkesutbildning. Tidigare föreskriven åldersgräns för bidrag av näringshjälpmedel gäller således ej längre.

2. Behovsprövning

Vid prövning av behovet av näringshjälp för anskaffande av motorfordon skall skälig hänsyn tagas till inkomstförhållanden och egen förmögenhet. Då bruttoårsinkomsten överstiger 18 000 kronor för ensamstående person och 25 000 kronor för makar, skall ansökan om näringshjälp med nämndens eget yttrande underställas styrelsens prövning.

Hänsyn skall ej tagas till förmögenhet understigande 40 000 kronor såvida den icke utgöres av kontanter, banktillgodohavanden eller lätt realiserbara andra tillgångar. Då nettotillgångarna uppgår till högre belopp skall ärendet med nämndens eget yttrande underställas arbetsmarknadsstyrelsens prövning.

Utan hinder av vad ovan sagts angående inkomstförhållanden och kapitalinnehav må dock bidrag av näringshjälpmedel alltid kunna beviljas för merkostnader för invalidaggregat eller andra speciella anordningar, som är erforderliga med hänsyn till handikappet (t. ex. kupévärmare för reumatiker).

3. Bidrag och/eller lån

Näringshjälp för anskaffande av motordrivet fordon torde merendels böra utgå som bidrag utan återbetalningsskyldighet mot förbindelse från sökanden att ej utan länsarbetsnämnds medgivande avhända sig fordonet — — —.

4. Byte av motorfordon

Ansökan om bidrag för byte av motorfordon från partiellt arbetsför, som *tidigare ej erhållit näringshjälp* för anskaffande av sådant fordon, skall behandlas som nytt ärende med beslut av länsarbetsnämnden efter prövning i enlighet med vad ovan sagts. Härvid är emellertid att märka att person, som *tidigare fått bidrag av näringshjälpmedel* (från pensionsstyrelsen, riksförsäkringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnd) för anskaffande av motorfordon, kan erhålla *nytt bidrag* för byte av bil eller annat motorfordon (ersättningsanskaffning) *endast efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall*. Ansökan härom skall ställas till Konungen och av länsarbetsnämnden insändas till arbetsmarknadsstyrelsen med bifogande av utredning och eget yttrande i ärendet. Av utredningen skall framgå när det senast förvärvade fordonet anskaffades, antalet körda mil samt när, från vilken myndighet och med vilket belopp statsbidrag utgätt tidigare.

Motionen

Motionärerna erinrar om att det ingår i samhällets arbetsvårdande verksamhet att ekonomiskt bidra till anskaffande av motorfordon åt personer, som på grund av skador i rörelseorganen eller genom sjukdom fått sin förflyttningförmåga väsentligt reducerad. Härför gäller att sökanden är beroende av motorfordon för transport mellan bostaden och arbetsplatsen eller utbildningsskola eller i övrigt för inkomstens förvärvande. Det statliga bidragsbeloppet är maximerat till 10 000 kronor och administreras av arbetsmarknadsstyrelsen. Sådant bidrag kan utgå för olika slag av handikapp som förorsakar förflyttningssvårigheter. Att bestämmelserna om bidrag till anskaffande av motorfordon och skattebestämmelsen ej är likformiga medför många gånger betydande olägenheter för de handikappade. Det förekommer ofta att personer anskaffar motorfordon för medel som erhålles genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg och först senare blir medvetna om att skattebefrielse icke kan erhållas. Genom antagande av lagen om allmän försäkring har statsmakterna visat en något mera human inställning till de

handikappade och deras problem. Sålunda kan invaliditetsersättning erhållas av försäkrad, som utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorganens funktion får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel för att kunna utföra arbete. Denna bidragsform har visat sig vara mycket värdefull, men en tämligen restriktiv praxis har dock tillämpats vid behandlingen av ansökningarna. Det har i tillämpningen visat sig att vissa mindre långtgående villkor uppställs för bidrag till anskaffande av motorfordonet, att något mera skärpta krav ställs vid beviljande av invaliditetsersättning men att de mest långtgående kraven ställs när det blir fråga om skattebefrielse. Detta har för allmänheten framstått som svårförståeligt och i många fall också stötande. Det torde vara ett samhällsintresse, att man erhåller likformiga regler för beviljande av samtliga dessa tre förmåner, så att någon icke behöver ställas i den tråkiga situationen, att han får hjälp med förvärvet av motorfordonet men sedan måste avhända sig detsamma på grund av att han icke förmår att betala driftkostnader och andra utgifter som följer med innehavet.

Som vid olika tillfällen framhållits torde det finnas anledning att avvakta praxis rörande utvecklingen av invaliditetsersättning, men beträffande skattebefrielsen finns det anledning att så snart som möjligt ta initiativ till en ändring.

Utskottet

I motionen II: 263 hemställs om sådan ändring av förordningen om automobilskatt, att dess bestämmelser om skattefrihet för vissa vanföra ägare av motorfordon bringas i överensstämmelse med arbetsmarknadsmyndigheternas villkor för bidrag till anskaffande av motorfordon.

Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser kan skattebefrielse endast medges höggradigt vanför person, som innehar körkort och som för sin förvärvsverksamhet eller utbildning är varaktigt beroende av fordonet såsom fortskaffningsmedel. Enligt bestämmelserna om arbetsmarknadsmyndigheternas bidragsgivning för anskaffande av motorfordon kan dylikt bidrag utgå med högst 10 000 kronor åt partiellt arbetsför, som är beroende av sådant fortskaffningsmedel för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesutbildning. Skillnaden mellan villkoren för skattebefrielse och för bidrag till inköp av motorfordon ligger således i att endast höggradigt vanföra med körkort och varaktigt beroende av fordonet för arbete eller utbildning kan komma i åtnjutande av sådan befrielse, medan bidraget kan utgå till alla partiellt arbetsföra med eller utan körkort. Med höggradigt vanföra förstås uteslutande rörelseinvalida fall, medan den partiella arbetsförheten omfattar alla fall med fysiska eller psykiska defekter, som nedsätter arbetsförmågan. Bidragsgivningen är i huvudsak delegerad till länsarbetsnämnderna. Bidrag till er-

sättningsanskaffning av fordon må dock endast utgå efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Det kan vidare framhållas att bidragsgivningen i motsats till skattebefrielsen är i viss mån behovsprövad. Ett bifall till yrkandet i motionen skulle innebära att möjligheten till skattebefrielse som regel skulle bortfalla vid en bruttoårsinkomst över 18 000 kronor för ensamstående eller över 25 000 kronor för äkta makar. Bortsett härifrån innebär motionärernas yrkande ett avsteg från de principer som för närvarande tillämpas för skattebefrielsen.

Utskottet finner de av motionärerna påtalade olikheterna mellan skattebefrielse och bidragsgivning förtjäna uppmärksamhet, särskilt beträffande höggradigt handikappade. Motionärernas yrkande innebär dock ett icke oväsentligt avsteg från de principer som för närvarande tillämpas för skattebefrielsen. Med hänsyn härtill finner utskottet sig icke kunna förorda en så betydande ändring av möjligheterna till skattebefrielse, som skulle bli följden av motionärernas förslag. Anknytningen till bidragsgivningen skulle enligt utskottets mening även kunna medföra, att skattebefrielsen blev beroende av den praxis som utvecklas vid länsarbetsnämnderna och att skiljaktigheter i beskattningen följaktligen skulle kunna förekomma mellan de olika länen. De i motionerna påtalade olikheterna mellan bidragsgivningen och skattebefrielsen föranleder emellertid utskottet att ifrågasätta, om inte stöd åt handikappade genom dylik befrielse och genom skattebidrag medför så betydande administrativt merarbete att det såväl från de handikappades som från statsverkets synpunkt finns skäl att ta upp spörsmålet om formerna för samhällets insatser på detta område till omprövning.

En sådan prövning skulle självfallet inte ha till syfte att tillvarataga några fiskaliska intressen utan endast att skapa enhetligare regler för hjälpen åt de handikappade. Enär dessa frågor till viss del faller inom ramen för en översyn av vägtrafikbeskattningen och då — såsom framgår av ett av finansministern under innevarande riksdag avgivet interpellationssvar — en dylik översyn för närvarande förberedes, förutsätter utskottet att denna utredning kommer att beakta de handikappades ställning inom detta skatteområde.

Oavsett hur hjälpen åt de handikappade regleras i sitt större sammanhang finner utskottet, att de gällande skattebestämmelserna måste te sig stötande för vissa mindre grupper av handikappade. Det gäller i första hand sådana som på grund av sitt handikapp inte kan få körkort och följaktligen ej heller skattebefrielse, men som av närstående kan köras till arbete eller utbildning. Denna grupp omfattar endast ett begränsat antal personer, som emellertid bör kunna ställa samma anspråk på skattelättnader som de rörelseinvalida med körkort, särskilt som utvecklingen av den medicinska och yrkesmässiga rehabiliteringen för de gravt handikappade öppnat helt nya möjligheter för deras återförande till arbetslivet. För att få enhetliga regler för skattebefrielsen — som i dessa stycken i stort sett bör grundas på

samma villkor som bidragsgivningen — synes det utskottet lämpligt att Kungl. Maj:t får möjlighet att på förslag av arbetsmarknadsstyrelsen medge skattebefrielse i här avsedda fall.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen i anledning av motionen II:263 av herr Martinsson m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående ändring av förordningen om automobils katt i syfte att införa befrielse från sådan skatt även för vissa handikappade, som saknar körkort.

Stockholm den 4 mars 1965

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson, Einar Eriksson, fröken Ranmark, herrar Yngve Nilsson, Wärnberg, Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Billman och Paul Jansson; samt

från andra kammaren: herrar Magnusson i Borås, Brandt, Gustafson i Göteborg, Asp, Andersson i Essvik, Boo, Kristenson, Carlsson i Västerås, Larsson i Umeå och Dahlgren.